

KÚRIA
AMICUS CURIAE

Dr. Sulyok Tamás úr,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Bitskey Botond úr,
az Alkotmánybíróság főttkára
úttján

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám:	
Érkezett: 2017 ÁPR 18. <i>Futav</i>	
Példány: <i>1</i>	Közzététel:
Melléklet: <i>db</i>	<i>5'</i>

Hivatkozási szám: III/00232/2017.

Az Alkotmánybíróságon a hivatkozott számon bírói kezdeményezés – egyedi normakontroll – alapján a 2/2016. számú BJE. határozattal szemben folyamatban lévő eljárásban az alábbiakat kívánom előterjeszteni.

I.

Az indítványozó bíró – az előtte a Szolnoki Törvényszéken 6.B.1226/2016. számon folyamatban lévő ügyben a 9. sorszámú végzésével a büntetőeljárás felfüggesztése mellett – kezdeményezte az Alkotmánybíróság eljárását a 2/2016. Büntető jogegységi határozat (BJE) alaptörvény-ellenességének megállapítása, a közzététel napjára visszamenő hatályú megsemmisítése, valamint a jogegységi határozat alkalmazásával jogerősen lezárt büntetőügyek felülvizsgálatának elrendelése végett.

Az indítványozó álláspontja szerint a BJE sérti az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdését (a hatalommegosztás elve) és a XXVIII. cikk (4) bekezdését (a nullum crimen - nulla poena elvből fakadó kötelezettséget), mert valójában nem a Btk.-t értelmezte, hanem a felelősséget súlyosító normát alkotott, és a Btk. 197. § (2) bekezdés szerinti büntetési tétel felső határát 10 évről 15 évre emelte.

Hasonló kezdeményezéssel élt a Fővárosi Törvényszék bírása is az előtte 8.B.879/2016. számon folyamatban lévő büntetőügyben; kiemelve, hogy az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdésének (a jogalkalmazás egységét szolgáló jogértelmezési hatáskör) sérelmével valódi jogértelmezési kérdés hiányában valójában jogot alkotott a Kúria.

Ez utóbbi, az Alkotmánybíróságon III/00235/2017. számon érkezett ügy egyesítésre került a fenti, III.00232/2017. számú üggyhöz.

II.

Álláspontom szerint a tartalmukban és céljukban azonos bírói kezdeményezések nem tekinthetők megalapozottnak.

A bírói kezdeményezések a támadott 2/2016. Büntető jogegységi határozat I. pontjában 1., 2., 3., 7. és 8. számon hivatkozott ügyekben kifejtett jogi érvelés alapján tartják alaptörvény-ellenesnek a jogegységi döntést.

Az ezzel szemben álló érveket a 2/2016. Büntető jogegységi határozat IV. pontja tartalmazza. Előbb a korábban hatályban volt Büntetőtörvénykönyv (1978. évi IV. törvény) szabályozását jeleníti meg; majd a Btk. (2012. évi C. törvény) indokolásából idéz; végül állást foglal a Btk. 197. §-ban foglalt bűncselekmény helyes értelmezéséről.

Utóbbiakat megismételni nem kívánom; ugyanakkor az ott írtakból idézve szükségesnek tartom kiemelni: a jogalkotó a (2) bekezdésben nem egy önálló tényállásnak tekintendő, az (1) bekezdésben foglaltaktól eltérő magatartást határoz meg; hanem az (1) bekezdésben meghatározott szexuális erőszakot kiterjeszti arra az esetre is, amikor a tizenkettedik életévét be nem töltött sértett sérelmére valósul meg a szexuális cselekmény – függetlenül attól, hogy arra az elkövető kényszerítette-e a sértettet – azonban annál súlyosabb büntetési tétellel fenyegetve. Továbbá: kétségtelen, hogy a (3) bekezdés visszautal az (1) bekezdésre; azonban a (2) bekezdés is, amikor szexuális erőszaknak minősíti a tizenkettedik életévét be nem töltött személlyel végzett vagy végeztetett szexuális cselekményt – megismételve az (1) bekezdésben szerepeltetett „szexuális erőszak” fogalmat akként, hogy szexuális erőszakot követ el az is –, abban a bűncselekmény súlyosabb büntetendő esetének speciális sértetti körét meghatározva.

Véleményem szerint – a törvényszékek álláspontjával szemben – a Kúria 2/2016. Büntető jogegységi határozata nem alaptörvény-ellenes. A Kúria abban nem „jogalkotást végzett” – ekként nem sértette az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdését (a hatalommegosztás elve) –; nem értelmezte a Btk. 197. § (2) bekezdését az elkövető hátrányára – ekként nem sértette az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdését (a nullum crimen - nulla poena elvéből fakadó kötelezettséget) –; hanem a jogegységi határozat I. pontjában felvonultatott tíz eseti döntéssel megjelenített eltérő büntető anyagi- és eljárásjogi megítélés kapcsán tett eleget az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdésében írt – a jogalkalmazás egységét szolgáló jogértelmezési hatáskör – feladatának.

III.

Mindezeket túlmenően az alábbiakra kívánok még utalni:

A 2/2016. számú BJE a (3) bekezdés b) pontjára figyelemmel – az elkövető a hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt álló személy sérelmére követi el – a (4) bekezdés a) pontjának megfelelően a szexuális erőszak minősített eseteként rendeli büntetni, amennyiben a sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be, függetlenül attól, hogy a terhelt azt kényszerítéssel valósította-e meg.

A jogegységi határozat által képviselt, a tizenkettedik életévét be nem töltött sértettek irányába gyakorolt fokozott figyelem és védelem indoka – és így a jogegységi határozat alapján a büntetési tételkeret felső határának magasabb volta –, hogy a sértett speciális viszonyban áll a terhelttel, ami függelmi, alárendelt viszonyt jelent. Ebben a helyzetben előfordulhat, hogy a sértett nem mer szembeszegülni, ellenállást tanúsítani a terhelttel szemben, vagy esetleg ő maga a szexuális cselekmény aktív kezdeményezője. Ez utóbbi helyzet az általános társadalmi normákkal szemben áll (mely normákkal a tizenkettedik életévét betöltött sértett is tisztában lehet, amennyiben a társadalmi normáknak megfelelő nevelésben részesül, vagy részesült volna).

Magyarország az Európai Unió tagjaként köteles az Unió irányelvei céljait szem előtt tartani, s azoknak megfelelően alakítani a nemzeti, belső jogát. Az Európai Parlament és a Tanács 2011/92/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról preambulumban súlyosan alapjog-sértőnek minősíti a gyermekek szexuális bántalmazását és kizsákmányolását, s kiemelve említi a gyermekeknek a jólétükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát, melyet az ENSZ gyermekek jogairól szóló 1989. évi egyezménye és az Európai Unió Alapjogi Chartája is tartalmaz. Az utóbbi dokumentum 24. cikkének (2) bekezdésében előírja, hogy a gyermekekkel kapcsolatos tevékenységekben a gyermek legfőbb érdekeinek kell elsődleges szempontként érvényesülni, továbbá a Stockholmi Program is egyértelmű prioritásként

kezeli a gyermekek szexuális bántalmazása és szexuális kizsákmányolása, valamint a gyermekpornográfia elleni küzdelmet. Ezen alapvető szempontrendszerbe illeszkedik az irányelv preambuluma (13)-(14) rendelkezése, mely a kiszabható szabadságvesztés felső határának alkalmazását írja elő. Az irányelv a 3. cikkében számszerűsíti is a tételkereteket: „a gyermek különösen kiszolgáltatott helyzetével, különösen szellemi vagy testi fogyatékoságával, vagy eltartotti helyzetével élnek vissza, szabadságvesztéssel büntetendő, melynek felső határa legalább nyolc év, ha a gyermek a beleegyezési korhatárt nem érte el, és legalább három év, ha a gyermek a beleegyezési korhatárt már betöltötte”. Az irányelv felhatalmazásával és alapelveinek szem előtt tartásával indokolt a kiszolgáltatott, alárendelt helyzetben lévő sértettek fokozottabb büntetőjogi védelme.

E védelem alapját a jogalkotó a 2012. évi C. törvénnyel megteremtette, azonban tekintettel arra, hogy az irányelv maga is a súlyosító körülmények közé sorolja, ha „a bűncselekményt a gyermek családtagja, a gyermekkel közös háztartásban élő, vagy elismert bizalmi vagy hatalmi helyzetével visszaélő személy követte el”, így levezethető, hogy a Btk. 197. § (2) bekezdésében foglalt cselekmény minősített esete a 197. § (4) bekezdés a) pontjában írt eset. A tizenkettedik életévüket be nem töltött, kiszolgáltatott, függelmi helyzetben lévő sértett sérelmére elkövetett szexuális erőszak – akár a sértett beleegyezése esetén is – minősített esetként való kezelése mind a prevenció, mind pedig a társadalom megnyugtató és normarendszerének való megfelelés miatt indokolt.

IV.

Fontosnak tartom még észrevételezni az alábbiakat:

Álláspontom szerint az alkotmánybírói eljárásnak nem a jogegységi határozat büntetőjogi-szakmai helyessége, hanem csak az Alaptörvénnyel való összeegyeztethetősége lehet a tárgya. Tekintettel azonban arra, hogy a bírói kezdeményezések szerint a Kúria olyan magatartást sorolt be a Btk. 197. § (4) bekezdés a) pontjának – és ezáltal magasabb büntetési tétel – hatálya alá, ami a törvény szövege szerint nem oda tartozik, a kettő mégsem választható teljes egészében külön. Véleményem szerint a jogegységi határozat akkor lenne alaptörvény-ellenes, ha értelmezést igénylő joghelyzet hiányában, a világos normaszöveggel ellentétben adna olyan iránymutatást, ami a törvény kiterjesztő értelmezéséhez vezetne. Ez azonban nincs így; éppen a törvényszöveg szó szerinti értelmezése eredményezne feloldhatatlan jogi anomáliákat, szemben a Kúria értelmezésével, mely utóbbi valójában nem mond ellent a törvény szövegének sem.

Hangsúlyozni kívánom, hogy a probléma alapja az, hogy a Btk. 197. § (4) bekezdés a) pontja – szó szerint – „az (1) bekezdés a) pontjában vagy a (3) bekezdés b) vagy c) pontjában meghatározott bűncselekmény” tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére való elkövetését rendeli súlyosabban büntetni. Ez az „(1) bekezdés a) pontjában meghatározott bűncselekmény” tekintetében nem is vet fel aggályt; „a (3) bekezdés b) vagy c) pontjában meghatározott” bűncselekmény azonban nem létezik. A Btk. 197. § (3) bekezdés b) és c) pontja ugyanis nem bűncselekményt, hanem csak minősítő körülményeket határoz meg. Minősítő körülmény azonban nem önmagában, hanem csak az alapeseti tényállásban meghatározott elkövetési magatartáshoz kapcsolódóan valósít meg bűncselekményt.

A fentiekből a bírói kezdeményezés azt a következtetést vonta le, hogy a törvényhozó a Btk. 197. § (4) bekezdés a) pontjának szövegében „a (3) bekezdés b) vagy c) pontjában meghatározott bűncselekmény” fogalmába beleértette azt az alapeseti elkövetési magatartást is, amihez kapcsolódóan a (3) bekezdés b) és c) pontja szerinti minősítő körülmény megvalósult. A Btk. 197. § (3) bekezdése pedig egyértelműen megjelöli, hogy az a)-c) pontjában írt minősítő körülmények csak

az (1) bekezdéshez kapcsolódóan alapoznak meg 5 évtől 10 évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett minősített esetet.

Ebből viszont – a törvényszöveg ekként való értelmezésének eredményeként – az következne, hogy a Btk. 197. § (4) bekezdés a) pontja alapján az az elkövetői magatartás minősülne súlyosabban, ha az elkövető a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére a Btk. 197. §

- (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés b) pontja szerint minősülő,
- (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő,
- (1) bekezdés b) pontjába ütköző és a (3) bekezdés a) pontja szerint minősülő,
- (1) bekezdés b) pontjába ütköző és a (3) bekezdés b) pontja szerint minősülő bűncselekményt valósít meg; ellenben
- a (2) bekezdés szerinti bűncselekmény a (3) bekezdés b) és/vagy c) pontja szerinti minősítő körülmények megvalósulása esetén sem minősülne súlyosabban.

Tekintve, hogy a Btk. 197. § (4) bekezdés a) pontjának első fordulata az (1) bekezdés a) pontja szerinti bűncselekmény tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére való elkövetését önmagában, minősítő körülmény hiányában is az 5-15 éves büntetési tétel hatálya alá vonja, ezért a kezdeményező álláspontját elfogadva a (4) bekezdés a) pontjában szereplő „a (3) bekezdés b) vagy c) pontjában meghatározott bűncselekmény fogalma” kizárólag az (1) bekezdés b) pontjába ütköző és a (3) bekezdés b) és/vagy c) pontja szerint minősülő bűncselekményre szűkül. Ez ténylegesen a 12. életévét be nem töltött, ezen túlmenően valamely más okból védekezésre-akaratnyilvánításra képtelen személy sérelmére való elkövetést takarhatná.

A tizenkettedik életévét be nem töltött személy az életkoránál fogva – feltehetően – az esetek túlnyomó többségében tényszerűen védekezésre képtelen; törvényi védelem hiányában ez azonban bizonyítási kérdés. Aggályos, hogy a súlyosabb minősítés alkalmazhatóságához egy tizenkettedik életévét be nem töltött személy esetében azt kellene a bizonyítási eljárás során vizsgálni, hogy a sértett gyermek – életkora vagy emellett más körülmény folytán – valójában védekezésre-akaratnyilvánításra képtelen volt-e.

Ez viszont azt eredményezi, hogy a bírói kezdeményezésben foglalt értelmezés alapján fogalmilag nem létezik olyan elkövetési magatartás, ami a Btk. 197. § (4) bekezdés a) pontjának második vagy harmadik fordulata szerint minősülhetne. Ha ugyanis a Btk. 197. § (1) bekezdés b) pontjába ütköző és a (3) bekezdés b) és/vagy c) pontja szerint minősülő bűncselekményt tizenkettedik életévét betöltött személy sérelmére követik el, akkor az éppen (3) bekezdés b) vagy c) pontja szerint 5-10 évi szabadságvesztéssel fenyegetett; ha pedig tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el, akkor az – amennyiben nem bizonyított külön a sértett védekezésre-akaratnyilvánításra képtelensége éppen a kezdeményező álláspontja szerint – minősítő körülmény fennállása esetén is csak a (2) bekezdés szerint minősülhetne. Nyilvánvaló, hogy a törvényhozó célja nem lehetett olyan bűncselekmény meghatározása, ami gyakorlatilag soha, semmilyen körülmények között nem valósulhat meg.

Még egyértelműbb eredményt hoz a törvényszöveg történeti értelmezése is.

Az 1978. évi IV. törvény 210. §-a szerint a 197.-198. § alkalmazásában a 12. életévét be nem töltött személyt védekezésre képtelennek kell tekinteni; 1997. szeptember 15. napjától 2005. szeptember 1. napjáig pedig mindkét törvényhely (2) bekezdésének a) pontja minősítő körülményként szabályozta a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére való elkövetést. Ennek eredményeképp pedig a tizenkettedik életévét be nem töltött személlyel való közösülés, illetve fajtalanság minden esetben legalább 5-10 évi szabadságvesztéssel volt fenyegetett, bármiféle – egyébként a jelenlegivel a lényegét illetően azonosan szabályozott – minősítő körülmény pedig már az 5-15 éves büntetési tétellel fenyegetett súlyosabb minősített eset megvalósulását vonta maga után.

A 2005. évi XCI. törvény 5. §-a 2005. szeptember 1. napjától – a törvény indokolása szerint – arra hivatkozással módosította a korábbi Btk. 197. és 198. §-át, hogy „a törvény e bűntettek alapeseteként is és minősített eseteként is értékeli azt a körülményt, ha a sértett a jelzett életkort még nem érte el. Ez a gyakorlatban súlyos jogalkalmazási problémákhoz vezetett, és a rendelkezés ellentétes a büntetőjog egyik általános alapelveivel, a kétszeres értékelés tilalmával”.

A módosítás eredményeként a hivatkozott szakaszok (2) bekezdésének a) pontjaiban, illetve az ezekre visszautaló (3) bekezdésekben a tizenkettedik életév be nem töltése csak abban az esetben minősítette súlyosabban a cselekményt, ha azt erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel párosulva követték el. Ez pedig azt eredményezte, hogy tényleges erőszak vagy kvalifikált fenyegetés nélkül a 12 év alatti gyermek sérelmére elkövetett cselekmény soha nem kerülhetett a legsúlyosabban minősülő kategóriába. Nyilvánvaló, hogy a törvényhozó ezt a helyzetet kívánta megszüntetni; olyan módon azonban, hogy a kettős értékelés kérdése ne merülhessen fel. Ezért szüntette meg a tizenkettedik életévét be nem töltött személy védekezésére képtelennek tekintendőségét előíró kötelező törvényi vélelmet és határozta meg önmagában az életkort egy önálló, súlyosabb büntetési tétel alapjaként. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a törvény szerint más sértettek esetében súlyosabb büntetést eredményező minősítő körülmények fokozott társadalomra veszélyességét éppen a fokozottan védeni kívánt, tizenkettedik életévüket be nem töltött sértettek sérelmére elkövetett cselekmények esetében nem kívánta súlyosabb minősüléssel értékelni.

A Kúria jogegységi határozata következtében tehát visszaállt a törvényhozó által is megcélzott, tartalmilag a 2005. szeptember 1. napját megelőző joghelyzet a kettős értékelés kiküszöbölése mellett.

Az értelmezés pedig nem „contra legem”, mert a hatályos Btk. 197. § (4) bekezdés a) pontjában a (3) bekezdés b) és c) pontjában írt bűncselekményre való utalás – ugyan valóban kissé pontatlan megfogalmazással, de – csak azt a cél szolgálta, hogy szövegszerűen ne kelljen megismételni, miszerint annak a cselekménye minősül még súlyosabban, aki a szexuális erőszakot az elkövető a hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt álló személy sérelmére követi el; avagy azt azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen követik el. Annak, hogy a Btk. 197. § (3) bekezdés visszautal az (1) bekezdésére [és ekként a (3) bekezdés alkalmazásából valóban kirekeszti a (2) bekezdés szerinti elkövetési magatartást], csak az az oka, hogy a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére való elkövetés önmagában, minősítő körülmény nélkül is pontosan ugyanazzal a büntetési tétellel – öttől tíz évig terjedhető – szabadságvesztéssel fenyegetett. Nem jelenti azonban azt, hogy a (4) bekezdés a) pontja – ami a (3) bekezdés b) pontjában meghatározott speciális viszonyban álló személy sérelmére, vagy a (3) bekezdés c) pontjában meghatározott módon való elkövetést tizenkettedik életévét be nem töltött személy esetében rendeli a legsúlyosabban büntetni – ugyanígy megkövetelné az e törvényhelyben önállóan megjelölt (1) bekezdés a) pontja szerinti, vagy ha az nem valósult meg, akkor az (1) bekezdés b) pontja szerinti alap-elkövetési magatartást.

Budapest, 2017. április 12. napján

Tisztelettel:

Dr. Székely Ákos

Dr. Székely Ákos

Kúria Büntető Kollégiumának kollégiumvezetője

